

П А Р Т И Й Ж И А М Ы Д Ы Р А Л

Агитас-массалыг ажылды доктаамал чорудар

Сүт-Хал районун «Алдан-Мад» колхозта 42 агитаторларын болгаш 13 илеткелчилерин каттыштырып турар ийн агитпункт доктаамал ажылдап турар.

Бо чылдың агайындо бээр, ылангыя РОФСР-ийн Дээди Советинге болгаш чер-чер Советтеринге сугудулар-биле база СЭКП-ийн XXI съездинге-биле халбаштыр ол агитпункттар колхозчуларның ортузунга партияжи-политиктиг ажылды ээзон калбарып чоруткан. Агитаторлар болгаш лекторлар чыл агайындо бээр 224 беседаларын, 216 номукучуларын, 24 илеткелдерин, 9 лекцияларын кылган.

Партия организациязы бүтү агитаторларын колхоз бүдүрүлгезинин агит-агит агитаторларын болгаш түс-түс колхозчуларын бажыныларына хуваал бижылган. Колхозтун чеди чыл планын, ылангыя чеди чылдың бирги чыны—1959 чылдың планын чедишкениниг күтүсүр дөш колхозчу ажыл-ишчилерин чогадымчы күш-ажылче өрес-дидим мобилизация турар агитаторлар бисте хей. Колхозтун тутат бригадаларда агитаторлар: О. Чотна, О. Дажы-Намчал, № 2 хову бригадаларында О. Откек-оол, М. Отте, О. Успене, малчынар ортузунда ажылдап турар агитаторлар М. Даржай, М. Кертич-оол, О. Откек, М. Килчен, К. Амчыгыр, М. Чудум болгаш ескектер-даа буттарында бижылган утас-токтарына үрүлгү барып, беседаларын доктаамал чорудуп турарлар.

Колхозчу агит-ишчилерин ортузунга масс-политиктиг болгаш партияжи-организационг ажылды багай өвөс тургускан чорук артыл-

дин ажыл-агый планнарын күтүсүр дөш чорударын чедирил турар. Чикээ, № 2 хову бригадаларында (бригадир эш О. Откек-оол) чакы тармакта бүтү бестектиг ай-шаанда дооскан, болгаш ам чакым тармакта органиастыг кпиринге белен. Ол бригадаларында кезигинери 250 тонна тараз кире даш скла-дта бө чылын тулук, доозарын ху-лааган, даш материалдарын тутат шөдүнде сөөртүп алган. Ол ыш-каш тутат бригадалары бо чылдың тулаларына көргөдөр ыш мате-риалдарын белеттеш, 600 кубо-метр машинна орунда кирген болгаш оон өскөсүн тутат шөдүнде чедирил алган.

Малдын чаш төлүн бүрүн камга-лап алып, оон продукттуг чорун бедир дөш социалисттик чарыш колхозту малчынарын ортузунда калбарган. Колхозтун Сарыг-Булу, Көпөс фермаларынын саанчылары болгаш кадарчылары социалисттик чарышка киришкен, районда, му-наачы ферма «Ишкни» колхозтун Ишкни-Аксинда сүт-бараан ферма-зынын саанчылары болгаш кадар-чыларын чарышка кылгырган. Колхозтун саанчы брүтү-де 1959 чылда бир инектен-не 1100—1200 кг сүтү, ышчаарга мунаачы саан-чылар С. Жама, Тайна, Оолак олар кижи брүтүз бир инектен 1200 кг сүтү саап алырын хүлээнген. Саанчылар болгаш кадарчылар, инектерин азырал, ажаадаанын эки организастаанынын түнелинде бо чылдың бирги кварталында сүт саап алырын болгаш күрүтөтө сүт саарынын планын колхоз аяк күтүсөтөн.

Хей кадарчыны коммунист

М. Килчен 400 баш хой кире чаз кажаа тулар деп хүлэзге алган, ыжыны кыштаанда сөөртүп, белет-кеп алган болгаш баштай төрөон 180 хойларындан ам 180 хураган-нарын менди доруктуруп турар. Кадарчы Каваз-Сүрүн бодунун ка-дарын турар хойларын хой бү-рүдүндөн өрткөн чыны 2 кг дүк-тү ап, колхозка 19 муң рубль орулганы кирген болза, ам бо чы-лын хой бүрүдүндөн 3 кг дүктү кыргып ап, 25 муң рубль түнтүг орулганы кирер деп хүлээнген. Кадарчылар Кертик-оол, Ишкыт, Чүлүм, Орман-оол, Кучанмай, Ак-кыс, Нурбу болгаш ескектер-даа ол ышкыш бедирге хүлэзгелерин ал-ганнар.

Партиянын XXI съездинин ма-териалдарын пропагандалаары, ол шийтирлерин амдыралга боттап-дырары дөш демисел партия ор-ганизациязынын болгаш агитатор-ларын үр үеде кол сорулганы бо-луп турар. Съездинин шийтирле-рин, чеди чыл планынын контрол чуратгаларын, колхозтун, брига-дын болгаш ферманын планнарын пропагандалаарына бөсүк агита-ция, көртүгүлүг материалдар узу-т ролдуз.

Иянганам бо чеди чылда колхоз-тун, фермаларын күтүсүр ажыл-дарынын планнарын көртүгүп ту-рар стенидери, диаграммаларын, колхозчуларын сорул кирип кыл-гырып турар доондарын, пла-каттарын колхоз клубуна, Сарыг-Булу болгаш Көпөс фермаларында азып дөшкөн бис.

Х. БОРБАЙ-ООЛ, колхозта партия организациязынын секретари.

ЧУРТКА ХӨЙ ЭЫТ ДЭЭШ

ЭЫт бүдүрерин көвүдөдир

Бөдө ажыл-агый продуктуларын, ылангыя эЫт бүдүрерин көвүдөдиринин курааларын дилеп тывар ду-гайында Чаа-Хөл районун Булу-Терек кезде Советинин күтүсүмүн хурамы болган, агаз активчилер база олуршкан. Хурапта санаа бер-жаар деп хүлэзге алган, «Бурун-активчилер партиянын XXI съез-динин төгүлүг шийтирлерин, чеди чылдың узул чаагай перспекти-валарын колхозчуларын чаа-чаа күш-ажылче сорул кирип турар. ЭЫт бүдүрерин көвүдөдир дугайында ай-тырыгын чүгзе колхозтун ийити-лештирген ажыл-агыйнын күсөли-биле шийтирээр өвөс, харын бо сорулганы шийтирээринге кол-хозчулар база узул салышкынын кирип болур деп чугааланнар.

Колхозчу активтер эштер Дай-

гыранза, Даржай, Дамбаатор, Зоя Давая-Самбуу олар кижи брүтүз боттарынын бажынарында хавап оолдарын 50-ден 120 кг чедир диг-дир деинилг кылдыр азырал өстүр-гөш, бо чылдың сентябрыда район-нун белеткелдер конторазында ду-жаар деп хүлэзге алган, «Бурун-активчилер партиянын XXI съез-динин төгүлүг шийтирлерин, чеди чылдың узул чаагай перспекти-валарын колхозчуларын чаа-чаа күш-ажылче сорул кирип турар. ЭЫт бүдүрерин көвүдөдир дугайында ай-тырыгын чүгзе колхозтун ийити-лештирген ажыл-агыйнын күсөли-биле шийтирээр өвөс, харын бо сорулганы шийтирээринге кол-хозчулар база узул салышкынын кирип болур деп чугааланнар.

Колхозчу активтер эштер Дай-

А. ТЮЛЮШ.

Малчынарын чедишкени

Өвүр районун «Коммунистче орук» колхозунун малчынары СЭКП-ийн XXI съездинин шийти-рлерин амдыралга боттадырар дөш сорул кирген ажылдап турар. Амгы үеде колхозтун шээр малы ки-дин оолдун турар. Чаш малды мен-ди камгалап алырынга малчынар эки көртүгүлүг чеди ап турарлар. Колхозтун малчынары төрөон 3692 хойлардан 3696 хураганна-рын, 480 өшкүлдерин 511 анайла-рын камгалап алган.

Н. ТУВЕТ-ООЛ.

Номчукчуларын бажип турары

ЧӨӨН-ХЕМЧИ районун Чы-раа-Бажы ортукаш шолалынын үстүкү класстарынын өөреник-чилери төрөон шолалынын не-мелде тулгаларына көргөдөр 40 кубометр материалды дышпа-ныр хүнде кезип белеткөончү.

М. Оолчукай.

ЧАА-ХӨЛ МТС-тин органи-зациязы 4 ай хуусаалыг трап-тистер курузун 50 кижи доос-кан.

А. Кунгаа.

БАЙ-ТАПГА районун «Мал-чын» колхозу бо чылдың бирги кварталында 10 тонна сүтү ку-рунго дужааган.

М. Дылай.

Чурунта: чазанымла мастерскаянын мастери Е. Кунза.

—Аттыг чалгаз шээр-дыр ийин. Бисти мырдай тоовас-тыр—ил-др. Шанак кырында бичи оол, мени көрүп кааш, улам-на эрени хам-лени, шарымын кымычалары да баары. Ол бодунун шаа-биле «хү-лэзгезин» күтүсүпшан чоруп олурган.

Иешкилер колхозтун складиныче бар чылар болу.

—Чатымыс болу берген, ону алып дөш бар чор бис—дигир.

—Ол чүү чатыг боор?—деп улаштыр айттырды.

—Колхозтун чазанымла мастер-скаяныга бажып херекселдери: хен шканы, чен столу база сандалар чагаан бис, алынар деп сөгөткен болу.

—Өртөон канчаар төлөзүл, туду салып алыр бе?

—Колхозтан алып акшаны чок угул туду салып ап-лаа болу. Чам-дык угул күш-хүн-биле төлөзү кылдыр бижиткеш-даа ап турар. Бистин колхозтан алырымыс ам-даа 3 муң азыг бар ийин.

Колхоз салымынын чанында 5—6 хире херекселер чыгып келген. Боттарынын чатыгарын алган ба-жынырыне чоруп турлар. Демги мөң калы келген иешкилериниң аңгыда бешин шанагыт ийн шарлар склад чанында келген турлар.

Колхозчуларын алган чоруп ту-рар бажып херекселеринин ары-алында чен шканы, хен шканы, он салыр херексел болгаш еске-даа чүдүлөр бар.

Хүн дыка эрте, ам чаа-ла 8 ша-кеди турар. Мындыг эрте чүте хо-дөлүп турар угул боор кылдыр бо-лаш—складчыларны да-ла эрте азылар-дыр салар—деп склад өргөлекчилерин айттырды.

—Угул азылар үер бетинде беритпес болза хожок, бо колхоз-

чулар топкаш ыш белеткээр брига-далың узул чүре. Бисте азыла-унмей турар херексел колхозчулар ам чок болган. Чаш уруларынг не-лери өртөн 9 шакта азыла үер кылдыр доктааткан. Уруларынг чем-герер, школаже чорудар, бичиле-ринг ишлери, уруларг салыгта че-дир, бажып азылын кайзыны ол дөш—деп тайылбырлай аарак чу-гаалады.

Ийитинин ажылынга кирип та-лазы-биле «Тере-Хөл» колхозтун херекселериниң шынап-ла ишпекчи-лери кижи брүтүз бодунун шылдар шаа-биле калың-ла бир азыла ки-ришкен турар. Ол мындыг болу-ужурут-да. Чүте дөргө, колхоз тө-вүнү урулчулун азылар урул-дар азын болгаш уруларг салыг, ил-тернат база бар. Колхозта ол бүтү урулар албан черлери күрүтүнгө бүтүн хандырдыгында турар. Партиянын болгаш чазанымла ол узул салыш салышкыныга бүр-гөткен не херекселер боттарынын уруларынин дугайында сеткил-косту, чырыткылыг көлүр үе дөш хөтүлүг ажалдап, өөрүшкүлүг чурт-тап турларлар.

Колхозтун чазанымла мастерская-зында баар-дыр деп болза меңа то-рутуугу келген. Ул мастерскаяны тутуу бригадаларын деп, агаз тур-ган колхозчулар менче чугаалады. Эмнелге тулуу кылып турар бызаң-чыларга баарымга, эш Селип оон ам-лаа чоругаан болу.

Ол доразан-ла мастерскаяже у-лааш бажылан бис. Кунгуртту суур Карл Маркс болгаш Базаан деп ийн кол кудумчуларынг чор болган.

Карл Маркс кудумчулал бичи ескек чоруй, дорра кудумчулааш, Базаанга келдины.

—Бо кудумчуну чүте Базаан деп алаан чоруй—деп айттырды.

—Бо аттын дугайын тайылбыр-

Номчукчулар чаа ном дугайында

„Чуртталганың аялгазы“

Бистин тыва литературасын ий-диг утга-шынарын болгаш уран-чечининиң халазы-биле бедик деп-нелит, амдыралды шың көртүгүп турар чаа чогаалар-биле долдунуп турары өөрүчүг. Оон бир херечиги—С. Пюрбюун «Чуртталганың аялгазы» деп номунун парламент-чаны болу.

Инда кирген шүдүстөр номчук-чуларын ханы бодандырбашан, амдырал дугайында чаа-чаа бода-лар-биле оларын угаан-медерелин байылды, күш-ажылга, Төрөн чур-тулга, чогулга мыак болурунга өн-редип турар. Оларда аас-кежиктиг чаа амдыралды болгаш тыва улус-тун шаанда көрүп өрткөн аар-бер-гелерин көртүгүп турар. Чикээ, «Чуртталга» деп балаада мын-чаар чугаалаан.

Соксаш кымыс дигит кыры диниридеп, Улужуртай аргаларын оттурдуус. Соңу чүтүгү солангынын алзааргадыр Улуг чаагай хоорайны чырыттывыс...

Чогаалчынын чедишкенири-биле кады чамдык кошкак бижиттин-ген шүдүстери барын демделесеп турар бис. «Инак Тыва» деп шү-дүс өрөнтөй бижиттинген. Чүте дөргө Тывага чөре чү дөш мыак-шың турарын илерелир ужураут турган. Ийити турбуже шүдүте Саая кырын эргези, Сибирини дегемин бергени, Узбекистанга аалдап чоранын агаз-ла санап би-жеш, мынча дөш:

Иналча-лаа бо-ла бүтү берлерден Мынам артык Тывам деп бир булуң бар: Эргип четпес узул Төрөн чуртунуң Эге бажы мына боорга мынч мен.

Бо шүдүктен Тываның эгертти-мес ажыл байлаан-даа, оон бүтү чуртталгаларын-даа, чү дөш агаз мыак болурун билеп шыдаас.

«Тываның чуруктары» деп бо-лүкте кирген шүдүктө узул чуртталгаларын чүрүтүп эки көрүс-көс болжолж мына четпестер бар. «Өскөн черим дегеминде деп шүдүкте оон шаанда байнык хоон кадарып чоран хемчигеси. Оон чурттыгым таныттымыс апар-ган чүрү, ол-ла дагаларга өртүзүл семке өшкү, хойлар, инектер бол-гаш малчынарынин мына чазан бажың-суру. Оон мыак колхозчу-ларын хайнып турар ажыл-иш, амдырал-чуртталгалар болгаш ки-жилер-даа, оларын ири-шөрү кез-түбөс. Ол-ла оодурулар «Кара-Сут» деп еске шүдүкте дакшырал, мын-чаар кирген.

Чымын-торгу улазын ышкыш, Чымчак дүктүгү кодан хойлар Кара эир мына-хааа хонар Калыр турар бажың доган.

Оон еске ескерелер, чурттал-галар чок ышкышыл?

Фермаларга баргаш, хой, мал көрүтүстен аңгыда бүтүгү ам-дыралдын туртууучуларыны ары-зынче кирип, оларын ажыл-ишг көртүгүп шыдааан. Моон алган көөрге чогаалын колхозчу амды-ралды кымын көртүсөн.

С. КУСТУГУР, Н. КОНГАР.

ОЛАРЫН ЧЕДИШКИНИ

Эрзин районун «Кымыл сыдыс» колхозунун № 1 сүт-бараан ферма-зынын саанчылары бо чылдың аге-зинден март 15-ке чедир 10413 кг сүтү саап ап азы өрткөн чылын ол-ла үезинге дөшкөс—18,4 хуу өздүгүн чедип алганнар.

Коллектив саз инектерин тургу-зу азырал, оларын чир чечинч шынарын экижилер, азы чечни чангыс аай болдурбас дугайында

хемчегелерин ап турарлар. Ферма-да четип сангып сизен, силос, кон-центраттар бар.

Амгы үеде мына төрөон 57 инек-теринг бызаалары четче алынган болгаш 29 инекти хайдактан саз кылдыр өөрдүп алган. Саанчылар бо ажыл-агый чынында инек бүрү-зүндөн 1200 кг сүт деп алган хү-лэзгени күтүсүр бүтү-ле арга фер-манга бар.

И. ОЙДУП.

КУНКУРТУГ СУУРНУН БИР ЭРТЕНИ

Эртен каттып келеш, орунда бе-зин тургалач чыдырымда, дыназын деп болзаң-ла боор он, хонган ба-жынынын эр ээин, даштыртып чугаалттынышкан, кирип келди.

—Дыка-ла азы берип-тир. Дээрин мырнай «хидинде хир» бешч чок. Ужар-хемелер бо хүн та, чече келир ийлаан.

Шынап-ла ужар-хеме манап тур-ган кижи болганында тура халааш, дүвү-длаш-биле кеттинипеш, кудумчузе үнүп келдим. Ужар-хеме-лер хонар шөдүгү мурунда бажы-нарын элери база-ла туртулап келген хире, хойлаалар баштары-дан үгөн өргөнтүп аяк иштар дөргө-же оожум тарап чоруп тур.

Чүвени канчап билдир, байдалы танымал азыр-дыр дөш, агаар шийчилеп турар кыжын бажы-ныне бажымын. Тайга бажындан өртөгүн хир чаа-ла харан үгүп өрар. Тере-Хөлдүн ол чарымына ар-гаалы дагаларын элөнге хүнүгү херели чаттып баш келген, суурже улам-на чооктулап кел чор.

Бо хире эрте-даа болза суурда амдыралда шаг-ла хайныгып өгө-лей берген. Айт дажазынын ча-нындан үгөн шанагыт айттар үшү-шү кылдыр дестинчкен, суурдан чаа-ла үнүп турлар. Олардын баш-кымын сууртун ол агар таза-аңды мунган экиче угааш, шөп-күтүшпаша, чоруп турлар. Кымын орукта шуштур чоруп турар хей шанагыт айттарын көөрге, күзүгү чанган өөр суг кужу-даа салгыш-ка кирер.

Орук ара колхозтун тутуу брига-дир эш Селике дужа берген:

—Бо кайлар баар дөш угул боор?—деп айттырды.

—Бистин тутуу бригадалында бижылган айт транспорт бори-ийин. Тутуу материал сөөртүп бо-рис.

—Силерге чече шанагыт айт-тар бары?

—Шанак херекселдиг 40 азыг айттар бар. Бистин ыш сөөртүп турар черинс узул кыра эес ийин, айттар камнаш мынды, оон башка 5—6-лаа чоруп болу. Бо улазында 2—3-тен өртүрбейн тур бис.

—Чүте айт-биле-ле ажалдаар мындыг чор ийлаан бо мыр?—деп улаштыр айттырды.

—Айттардан айтма 50 чыгым шарылар баар. Бо улазында оларын-биле школа, эмнелге чер-деринге келер чылдың олар ыжын сөөртүп, бир чамдыктары-биле мал фермаларында ситен сөөртүп турар. Чыын база-ла чулук сөөртүргө кишир бис.

—Колхозта чүк сөөртүр маш-на база бар-дыр, ону чүте ажалда-вас салар?

—Иет, бо машинаны эртен чымын-ла салып алган бис. Оон аажың-даа көрүп шыдайын турар мындыг чүре ийин бо. Машинаны ыш сөөртүргө таарыштыр дерип кылган бис. Чангыс-ла катан мын ажалгеш чоругаашан, оон үрелген кезде бо черде чок болган джир-зе болгай.

Хөрөшкен уууве-биле чаа ту-дуга чедип көшүп тур бис. Ортуну-да көрүлдүр, ол-бо таалаарында агаз кам өрөдөрлөп бажыныны ханазын дооскан, дөшүр салыр страпильнаш тугурускан тугула 12 шийилчек эрлер ажалдап өгөс-лөп берген турлар. Ол чаа тутуу колхоз-та эмнелге салырынын бажыны болу.

—Угае бөтүсүң?—деп йөрөз салгышкан, бижылчылар-биле ме-дилешкен.—Че, казан доозар деп тур силер?—деп айттырды.

—Ады айын 15 үезинде дооз-ар-бис. Тугуубү чок, пекчадар кы-лар-ла саадаар боор—деп, бир ку-дер кара эр, бажычы өөрүтүп өмү-нөзүндөн харымлай тиртип калды.

—Бо бажынын тутуу доостурга

бистин эмнелгезинг бейдалы үн-дөшүн-биле чурттынар апаар. Эм-нелгениң амгы турар чери сынчы-лык, бичи бажычылга-ла бо-ла-гай—деп эш Селип демги бызаңчы-нын харымзына немен калды.

Оон мурунда хүн эмнелге че-ринге чорашан мен, ажалдаар чери шынап-ла чедишпес чер болган. «Эмнелге чыда эмнелер ужураут кижилерге пазатаар чедишпес. Эр, херөшкен, узул, биче кижилерин чангыс пазатаа чыттырып тур-рар. Рентген-биле шийчилер апа-рат болгаш еске-даа чамдык чугула чүдүлөр бо эмнелге черинде чок. Иянганаш азыралынын таным, би-ли алларыга бешин чамдыкта узул бердөшкөшкөшүр туруп келир. Ар-галожтун кырындан азыг кижи-лерин Кымыл эмнелгезинге чорудар ужурга таваржы бар тур бис»—деп, эмнелге өргөлекчил Галина Петровна чугаашын салгы хонуп келген:

—Эмнелге чери чүте дөшкө, шөдүлү бөзү эвес, чаа сабыр-дар, мындыг рентген-биле шийчилер чер база ажиттынар апаар эвес бе?—диги.

—Ол-даа чугаажок—деп бызаң-чылар мөң чугаашын дөшкөшкөш-р...

Агаар шийчилер кижиге дужар дөш херөшкөн бүдүртүп алгаш, кол-хоз конторазыне угай бажытты.

Улуг мындыг шийги шарыны айткылаштыр хомут-дугулаш, ша-нагыташ, бурундугулаш чедип алган, 30 азыг хар ийитинде хире назы-лар херөшкөн киж мөң мурунда бар чор. Оон бичи «адалаачымыс» шанак кырында олурган, «шу-у» дөш шарымын шанагы-биле дигит кылдыр-даа оозу тоовайн, ший-чөп, шийчөсө, ийн-чангыс басты-рып бар чор.

Чоокшуган келген, —садынар-даа» дыка-ла чоржаң-дыр-да, уг-бам, кайи челеричер оа!—дөшү-ге:

Хүн дыка эрте, ам чаа-ла 8 ша-кеди турар. Мындыг эрте чүте хо-дөлүп турар угул боор кылдыр бо-лаш—складчыларны да-ла эрте азылар-дыр салар—деп склад өргөлекчилерин айттырды.

—Угул ажалдап үер бетинде беритпес болза хожок, бо колхоз-

чулар топкаш ыш белеткээр брига-далың узул чүре. Бисте азыла-унмей турар херексел колхозчулар ам чок болган. Чаш уруларынг не-лери өртөн 9 шакта азыла үер кылдыр доктааткан. Уруларынг чем-герер, школаже чорудар, бичиле-ринг ишлери, уруларг салыгта че-дир, бажып азылын кайзыны ол дөш—деп тайылбырлай аарак чу-гаалады.

Ийитинин ажылынга кирип та-лазы-биле «Тере-Хөл» колхозтун херекселериниң шынап-ла ишпекчи-лери кижи брүтүз бодунун шылдар шаа-биле калың-ла бир азыла ки-ришкен турар. Ол мындыг болу-ужурут-да. Чүте дөргө, колхоз тө-вүнү урулчулун азылар урул-дар азын болгаш уруларг салыг, ил-тернат база бар. Колхозта ол бүтү урулар албан черлери күрүтүнгө бүтүн хандырдыгында турар. Партиянын болгаш чазанымла ол узул салыш салышкыныга бүр-гөткен не херекселер боттарынын уруларынин дугайында сеткил-косту, чырыткылыг көлүр үе дөш хөтүлүг ажалдап, өөрүшкүлүг чурт-тап турларлар.

Колхозтун чазанымла мастерская-зында баар-дыр деп болза меңа то-рутуугу келген. Ул мастерскаяны тутуу бригадаларын деп, агаз тур-ган колхозчулар менче чугаалады. Эмнелге тулуу кылып турар бызаң-чыларга баарымга, эш Селип оон ам-лаа чоругаан болу.

Ол доразан-ла мастерскаяже у-лааш бажылан бис. Кунгуртту суур Карл Маркс болгаш Базаан деп ийн кол кудумчуларынг чор болган.

Карл Маркс кудумчулал бичи ескек чоруй, дорра кудумчулааш, Базаанга келдины.

—Бо кудумчуну чүте Базаан деп алаан чоруй—деп айттырды.

—Бо аттын дугайын тайылбыр-

лаарда тере-хөчүлдерин амдырал-дында холбашкан бир төгүлүг бо-лудушкуну чугаалаар апаар чүте болгай—дөш кады чоранам эш менче көрө-дир.

—Чугааланар, чугаалаар—дей тиртип калдым.

Бичи каа мыт чок бажы ор-а, чугаалап агайды. Шынап-ла берге-лаа, солун-даа болушкунга хамаа-рышкан ап дээрин эш Селиптин чугаашынан билген мен.

...1932 чылда Тере-Хөлдүн ады амдыралын бай фермаларын өнү-чүрөзүгүн ТАРН-ның болгаш рево-люстүгү чазактын башталганы-биле хандырган, көшкү-хөргөнт чок ки-жилерге үлөп хуваашынын ар-тын ийитини кылдыр каттыш-тыргаш, Карл Маркс аттыг каттыш-кан ажал-агыйн организастаан-нар.

Дыка хей адын арааттыр апаа каттышкан, амдырал чазы-биле хайныгып үгөн. Ол аразында чурт ийитин бай дүжүмөстери Моолдун фермалары-биле катты-жып алган, революстүгү эрте-чагыр-гага улур дөшбөчү тура хазыны-кын үлдүргөннөр.

Моол фермаларын дамыштыр өк-чөмөк, боо-монгу-биле эки чеч-сегелген дөшбөчүлөр чаа тургу-тулган ажал-агыйн төвүн өжө-лөп алкан болгаш коллективке кат-тышкан кижилерин барык-ла шулугуун тулуп, шары-дууш, араатанын бау-биле адын, боолап, база кезип-шылды, өртөдөлү тур-ган алургеннер.

Тере-Хөлге баштайгы колхозтун ийитининг организасталынын бирозы, дөшбөчүлери ханын хо-лааш бажыны-биле мөчөөн аш Базаанга мөңгө тураскал болурун ол кудумчуну агаз дээрин эш Селип чугаалады.

Базаан кудумчуну кешкеш, кол-хозтун электростанциянын болгаш айт кажазын, дагалар чери таварып чазанымла мастерскаяны-га чөдө бердины. Оон мынды ч-

рымында колхозтун ыш дилер пиле-рамды база бар болу.

Мастерскаяда 6 кижи ажалдап турар. Оларынг шеер холдарын дамып, еске чүдүлөргө кылды-нып турары агаз кире берген ки-жинин караанга доразан-ла кестүп келди. Бажынын сонга рамалары, экиг кастын болгаш хаагаларында агаз-ла, бажың ийитиниң мынган кылды эр-херекселдеринин аймаа азын-бүтү чүдүлөргө, чамдыктарын шаа кылган, бир чамдыктын хол-дан үлдүрүп, бузааш, чыскаай сал-гылап каан тургулаар болу.

—Колхозчу арааттарын кудум-чун ажалдыр-чуртталганын эки-жилер хемчегелер дугайында СЭКП обкомунун У пленумунун үлдүргөн доктаамал бистерден хөйну негеп турар. Оон сөөлүндө бажынын ий-ти херекселдерин кылдыр агаз өвөдүткен бис. Партиянын XXI съездинин төгүлүг шийтирле-ринге хей-аат кирген бистин ча-занымчалар улам бедиртен дүзө-гелерин ап турар—деп, чазаным-чаларын мастери Е. Кунза чугаалап турар.

Бо 1959 чылда чазанымла мас-терскаянын планнаын болгаш баштайгы аяларда калдыг түнө-дөлү болганынын дугайын чугаалап бээрин эш Кунзаден диледим.

—Колхозта кылдынып турар бүтү-ле тулгаларын сонга, хаага-ларынин бүгүн херекселдерин кы-дыр биске оонажып турар. Туту-лар бо чымын биле дыка хей. Угул тутулардан бешин эмнелге, интер-нат, уруларг салы, 20 чуртталга бажынылар дөш еске-даа. Оон аңгыда колхозчуларын чатыгарын Базаан бажың херекселдерин база дыка хөйну кылдыр ужураут бис—деп ол чугаалады.

«Тере-Хөл» колхозтун төвү—Кун-гурттуг суурунун бир эрени болгаш оон кижилеринин ажал-ишг дөш-чуларга мынды-дыр.

Ш. КУМУГЕТ.

КОЛХОЗТА ТУДУГ АЖЫЛЫН ТОДАРГАЙ УДУРТУР

Барын-Хемчиктин колхозтарында

СЭКП обкомунун бешки пленумун шийтпирин амьдралга бот-тандылар, бүгү колхозчуларын културалуг амьдралын хандылар төлөө, колхозтарга чуртталга ба-жынарын тулар планарын че-дешкининг күсседир өргөжөү чу-гула.

Бо чутуга айтырманы шийтпир-лэринге тодаргай удурутгань ы-рын-Хемчик районун «Больше-вик» көдө ажыл-агый артелиниң баштаар чери (даргазы эш Чавы-лак, партия организационун сек-ретары эш Бойду) күстелдирген. Ол колхозта тулуг бригаданынч брлгачи эш Савен болуун уду-рутганьда тулар тулугжуларын ортузунга социалист чарышты калбартып, эвенларын, тулугжу-ларын алган хуузаларын күс-селедин он хонгаш-ла түнөө ту-рар. Тулуг бригаданынч кижиги-нери бо чылды тулугуларынга хе-регелер материалларын белектээр планын 128 хуу күссеткен, беле-ктеттиген мийтирманын 40 хуууа тулуг шөүндө экеп алган. Тулуг ыжынын сөөртүлгези үргүчүлүп турар.

Бо чылды эгезинден бөр тулуг-жулар чуртталганын 18 бажына-рын ханазын тургускан, 2 ба-жынарын ажылдаа кирген. Он аялга чыл эгезинден бөр 200 ху-роганаарга 2 кажааларын тулуп дооскан.

Бо чылды бистин колхозтун тулуг ажылдарын планы өргөн чыдагычындыра ирмат ууу. Ил-чазалар, тулуг ажылы күн бүрү-дө тодаргай удурутп турган, тулугуа планын 1959 чылдын декабрынын эгезинде бүрү күсседир бис—деп, артыл баштаар чериниң даргазы эш Чавылак буюрелдиг чугаалап ту-рар.

Районда «Комсомол 30 чылы» колхозтун тулуг бригаданынч кижиги-нери бо чылды тулугуа пла-нын хуусаа бетинде күсседир, ту-луг ажылдарынч шынарын эки-жидер, чарыгаларын өвөөжидер дөөн эрестиг амылап туралар. Он-биле черелештир, чуртталга бажынарынч тулугуа Барын-Хемчиктин чамык колхозтарында эрелти удурутп турарын демгел-лээр херек.

С. НОМБУЙ-ООЛ,
«Шынын» корреспонденти.

Тулуг планын хуусаа бетинде күүсседир дээш

1959 чылда болуунч мурнунда салынган соругаларын чедешки-нинг күсседир дээш Чөөн-Хемчикте «Большевик» колхозтун тулуг бри-гаданынч кижиги-нери күжениш-кининг ажылдан туралар.

Бригаданынч кижиги-нери бо чы-лын чуртталганын 34 бажынарын, септеге мастерсказын, 10 авто-машиналарга гаражын, механизас-тыг сүт-бараан фермазын, 1000 баш хойга ийи кажааларын, 80 баш бы-зага бир кажааны, тулугуа бую-риниң чаа сарайын болгаш еске-даа тулугуларын кымырын, ол ишкис чедир кылдынаан өлгөн каш чурт-талга бажынарынч доозарын шийт-пирлээн. Тулугжулар амгы үеде ийи эвен кылдыр үзүлгөш, ажы-лын үргүчүлүп турар.

Ханы-Кара-Суг деп черде 1200 ажыг кубометр тулугуа мыйын белектөөш, машина оруунда үндүр сөөрткөн. Он мыйа тулугуа шөүндө өкөлгөн баштайгы мыйа материал-дарын ам амылап эгезген. Тулуг ыжынын сөөртүлгезинде шынактыг 9 айттарын, процентиг бир авто-машинаны болгаш «Беларусь» деп тракторун кийриштирп турар. Арыг-Бажыга тулугуа сүт-бараан фермазына херекеттенир мыйа ам үеде дүжүртүлүп эгезген. Ол мыйа Ак-Кара-Сугда бызаа кажа-зынч, Кызыл-Хаватка сарайынч тулугуа херекелер мыйа материал-дарын дүжүргөн.

Борбак-Арыг суурга гараж тулугу-а кулдуу доозулган. Он кырма-зын, сонгаларын болгаш хаалганын кыллары артка. База ында 3 чурт-талга бажынарынч ханазаларынч тулугуа тулугуа эш М. Биче-оолга удурутган баштайгылар ам сүт-ба-раан фермазынч тулугуа эгелей бергенер.

Мыйа сөөртүлгезинде база тулугуа ажылдан турар колхозчуларын хүн-бүрү нормазын 120—175 хуу че-дир күсседир туралар. Баян, Сүрүн, Биче-оол, Файе-Байыр, Бегин, Са-мажык, Ичин-Норбу ышкан мурна-дарын ам амылап эгезген. Тулуг ыжынын сөөртүлгезинде шынактыг 9 айттарын, процентиг бир авто-машинаны болгаш «Беларусь» деп тракторун кийриштирп турар. Арыг-Бажыга тулугуа сүт-бараан фермазына херекеттенир мыйа ам үеде дүжүртүлүп эгезген. Ол мыйа Ак-Кара-Сугда бызаа кажа-зынч, Кызыл-Хаватка сарайынч тулугуа херекелер мыйа материал-дарын дүжүргөн.

Борбак-Арыг суурга гараж тулугу-а кулдуу доозулган. Он кырма-зын, сонгаларын болгаш хаалганын кыллары артка. База ында 3 чурт-талга бажынарынч ханазаларынч тулугуа тулугуа эш М. Биче-оолга удурутган баштайгылар ам сүт-ба-раан фермазынч тулугуа эгелей бергенер.

Мыйа сөөртүлгезинде база тулугуа ажылдан турар колхозчуларын хүн-бүрү нормазын 120—175 хуу че-дир күсседир туралар. Баян, Сүрүн, Биче-оол, Файе-Байыр, Бегин, Са-мажык, Ичин-Норбу ышкан мурна-дарын ам амылап эгезген. Тулуг ыжынын сөөртүлгезинде шынактыг 9 айттарын, процентиг бир авто-машинаны болгаш «Беларусь» деп тракторун кийриштирп турар. Арыг-Бажыга тулугуа сүт-бараан фермазына херекеттенир мыйа ам үеде дүжүртүлүп эгезген. Ол мыйа Ак-Кара-Сугда бызаа кажа-зынч, Кызыл-Хаватка сарайынч тулугуа херекелер мыйа материал-дарын дүжүргөн.

Борбак-Арыг суурга гараж тулугу-а кулдуу доозулган. Он кырма-зын, сонгаларын болгаш хаалганын кыллары артка. База ында 3 чурт-талга бажынарынч ханазаларынч тулугуа тулугуа эш М. Биче-оолга удурутган баштайгылар ам сүт-ба-раан фермазынч тулугуа эгелей бергенер.

Мыйа сөөртүлгезинде база тулугуа ажылдан турар колхозчуларын хүн-бүрү нормазын 120—175 хуу че-дир күсседир туралар. Баян, Сүрүн, Биче-оол, Файе-Байыр, Бегин, Са-мажык, Ичин-Норбу ышкан мурна-дарын ам амылап эгезген. Тулуг ыжынын сөөртүлгезинде шынактыг 9 айттарын, процентиг бир авто-машинаны болгаш «Беларусь» деп тракторун кийриштирп турар. Арыг-Бажыга тулугуа сүт-бараан фермазына херекеттенир мыйа ам үеде дүжүртүлүп эгезген. Ол мыйа Ак-Кара-Сугда бызаа кажа-зынч, Кызыл-Хаватка сарайынч тулугуа херекелер мыйа материал-дарын дүжүргөн.

КАА-ХЕМГЕ КУЛЬТУРА БАЙЫРЛАЛЫ

Бот-тыныгыр уран-чутулга рай-он көрдөзүн Баз-Хемге сөзүл-ла култураның байырлары болган. Мартын 21—22 хүнеринде рай-онун Култура бажынынын чүгө-көрдөзү алы эвес, коридорларын бенин көртүлгөзүлгөн турган. Бо көрдөзүнчү ончүлү болза, кир-жиги-неринч организацион болгань база улуучу талантыларынч еске-ле болур. Көрдөзүнчү эртеринде чү-гө култура албан черлер эвес, партия организацион болгань колхозтарынч баштаар черлер ба-за кийришкенер. Чижээ, «Бур-газ» колхозта партия организаци-он секретары эш Дүкүл-оол уран-чутул колхозтын болу баш-тап келген болган көрдөзү ба-за ийедейлг кийришкен.

Бот-тыныгыр уран-чутулга рай-он көрдөзүнчү 300 хире кир-жиги-неринч 8 колхозтир ойна-наар. Район көрдөзүнчү култу-раның байырлары болууна, кир-жиги-неринч коллективтеринч аразы-га чогаалыга талазы-биле чарыш бол-ган. Ол чарыштын өгөлөкчиги Ил-чазалынч көдө кулдуу (улуру-чуу эш Бухтуев) болур. Ол кол-лектив программаны амгы үеңч амьдралынч холбаштыр чога-лаш, ол концерттинч районунч бүгү черлеринге болгаш Кызыл хоорай-га көртүлгөзүлгөн. көртүлгөзүнчү белек үнелгени алганар. Ону көргөн, Сарыг-Сентиг Култура бажыны (улуручуларын эштер Жирнов би-де Кирьянов) база күженишкенинч белек-тедиг келген.

Тилекчилеринч бирөөш Ил-чазалынч концерт дыйа согул болган. Олар халыг көжүмгө үст-тирген «Челч чылды беш-ле чылда күсседир бис» деп хейнүу мыйа, композитор Массалитиновч «То-роон чуртту күш-ажыл-биле алар-жыдаа» деп хейнүу мыйа болган «Колхозчу көжүмгө», «Хойжу Салчак Улушпан» (хойжу ол кол-хозта тулар, БКА-ның киржиги-чи, чоктоа онч каларчылан ажыл-даанынч 10 чылы эртерген) деп мыйа, «Ол ийинч кайы-сы?» деп чалгыс көжөмгө ийинч болган еске-даа хей-хей көртүл-гөзүнчү киржиги-неринч болган көртүлгөзүнчү дыйа белек үнелгөнөр. Ол бот-тыныгыр колхозтир амы-лазынч онча чүгө болза, онч чо-гаалыга ажылын амгы үеңч амь-дралынч-биле ханы холбаштырганы болур.

Школарга оттулар ыяшты чогуур өйүндө белектээр

Сүт-Хөл районда 2 ортумак, 5 мидиг болза-даа район школа-рынч оттулар чүд белектээр ажы-лаа чептестер бар. Белир өөрдиге чылдында бүгү школарга, интер-наттарга херекелер 6800 кубометр мыйынч 4055 кубометри белектет-тиген, а онч чүгө 1200 кубомет-ринч школар чанынче сөөрткен. Сүт-Аксы ортумак школазынча 200 кубометр мыйа херекеттенир тур-ган, а онч чүгө 500 кубометри белектеттиген болган 100 кубомет-ринч сөөртүп алган. Сүт-Хөл шко-лазында мыйа белектелген база чеп-тес чуртп туралган мыйа доктаа-лаа ажыгычларынч белектеттиген. Ол талазы-биле көдө Совет-даа шко-лынч дирекция чери-даа чогуур хе-мчегерин албайн турар.

Чамык колхозтар баштаар чер-лери школа оттулар чүдүл белек-теп, сөөртүп бөрү-биле керээ чы-рып, акшанын ал алган, сөөдүндө барып күстөйинч баргылаар тур-гулаан. Алаа Киров аттыг колхозту хамаарыштырп болур. Ол колхоз керээдин күстөйинч баргылаан 60 чылды январь айынч соок хүн-неринде школазынч мыйа үстү,

ге хойжу Норбу Төмөн келгеш. ты-ва аалгаларынч ийи-биле күстөй-көз, тыва улуустун «Бадарчы» деп мыйа багы эвес күстөйкен.

Силкиге мыйа ажыл-агый учас-то-лунда уран-чутул коллективнч бүр-н-хемчигер-биле улаашканар. Ол коллективнч программаны кыска-лаа болза, күстөйкелеринч эки бол-гулаан. Илангы улуугуа мыйа Антонина Магкин угай «Москвага чораным» деп расказтын эки чу-гаалаан.

Районунч уран-чутул көрдөзүн култураның байырлары бооп эрт-се-даа, анаа илерен чептестеринч мыйагыч барып болбас. Белир-инч, Бүрүн-Бай-Хазытын, Мел-е-де-де-де уран-чутул коллективнч көрдөзүгө көшкөк белек-тедиг кел-генер. Ол коллективтеринч кир-жиги-неринч боттарынч күсседир ролларынч эки өөренип албаанын-биле чамыгыларын кылды, тулугу-чул чүдүлгөзү таваржын турган. Ила-н-гы, Мел-е-де-де-де уран-чутул кол-лективнч эң багы белек-тедиг бол-ган.

Кол чептес чүд болза, «Кымы-тук», «Ленинч орун», «Октябрь 30 чылы» колхозтар болган район төүндө МТС, районунч улуустур комбинаты, райоо черелгиг улуугу организацион болган бот-тыныгыр тускай коллективтер көрдөзүгө кир-ишкени болур.

Көрдөзүнчү илерен база бир чеп-тес чүд болза, чамык партия бол-ган профсоюз, комсомол органи-зацилары база култура-чыры-дыштын албан черлер талантынч кижиги-неринч тывар болган «Сту-р» ажылы кампанын хейриг чорудуп турары көүлгөн. Роллар-ынч күстөйкелеринч сценага үнүп келген, мыйа мыйынч чуга-лаар шүдүлгүнч сестеринч утуп ал-ган, шак дүшкүлгөр турган — ол талазы-биле доктаамаа ажы-ла чоруттумайн турарынч херечин болур.

Районунч уран-чутул коллек-тивтернч болуунч көрдөзүнчү эрт-тирген. Ам онч мурнунда обла-сть көрдөзүнчү күженишкенинч белек-тедиг чорудар улуугуа чуртту-рунч турар.

ЧУРУКТАРДА: үстүндө чурукта Ил-чазал көдө кулдуунч уран-чутул болуунунч нинти көжүм-биле ой-нал турары.

Алаада чурукта Бүрүн-Хем ку-луунда херекелер ансамблинч ир-леп турары.

Сөзү болган фотолары С. Тамба-нын.

Бергедеп турган. Ол-ла колхозтун школага белектеп берген мыйа чам-дыга хемчегеринч ирмат чептейн баргылаар турган. Эрткен чылы Киров аттыг колхозтун белектен токтола «ГАЗ-51» деп машинага 10—15 кубометр кирип турган. Ол чоруп школарынч мыйа хүдөп алып кижиги-неринч амылаага ха-рысалга чогуунч уламынч бол-гулаан чугаажок.

Белир өөрдиге чылдында район школарынч 380 тонна хөмүр даштын сөөртүрүнч планнаа, ил-чаз-даа шакла директорлары ону, «белек чүдө канчалар, бергелер бөөрө сөөртүп алгай-аан» деп бол-доп, ол-че сакыш салбайн турар. Школа-ларже хөмүр-даш сөөртүлгезинч ам-дылааштан эгелеп, ону шыгылаа черлерин кыллары чутула.

Районунч школарынч чептир санынч оттулар чүдүл чогуур өй-н-де белектеп амыр чаз өөрдиге чылдыга белектелгичи база бир кол чүдүл дөзүнчү школарынч дирек-ция черлерин, көдө Советтер ултас ужураут.

Н. ЧЫТАКПАН.

Дарга халашкан соонда...

Элээн каш чыл бурунгаар Улу-Хем районунч Ленин аттыг колхоз-ча спорттун «Урожай» эки-тура нинтигелер тургустунган чүдө. Эге үеңинде онч кижиги-неринч саны дөртөп ажып, онч даргага сонгуп турган Дунгар-оол шөрү ажылдан турган. Шыныкч күш-културжу-лары район маргылааларынч кир-жип, каш-даа улаа максат бижи-

тер, өртөктиг чүдүл-биле шагна-дыр турганар.

Колхоз баштаар чери күш-култу-ра херекелеринч сарынынч ал-жа-жа-лаа ойтаалайын, хаакты, спорт хертерин салып алырынга, аш-ха херетини берип келген.

Дунгар-оол-даа халашкан, а онч орунгаа ажыгыр анык кижиги ажырбас боор дээш Түлүш Солаан-

оолду сонгуп алган бис. Солаан-оол дарга ажылы акижиги-неринч орун-га аал оранын көжүрүп алган, Чаа-Халче киреш сура-ла барган. Ам салып алган эл-херекелеринч белин читилей берген. Ола чалаарда Со-лаан-оол дарга көп халымынч ха-выргаш, марха чымыштыр бээр бол-за деп күзеп турар бис.

Н. МАЙГЫН-ООЛ.

Эмнелге ажилдакчызы болуру— харысалгалыг херек

(Чагаалар допчулалы)

Б. Хемер-оол Кызылдың медицина училищезин дооскаш, бистин калхозка ажылдары-биле чедип келген.

Баштайгы үеде анык оолга ажылдары ийи-лаа белек эвес болган, бергелер бо-ла таваржып көөр. Анык ажылдакчы ажылынга чүгө шулуудан чорла, Кара-Хөл бажында колхозчу Хертек Чыбы-маа аар аараан деп чалаага келген. Аараан кижиге дүзүлгө-биле Хемер-оол доп-дөраан чед берген. Ол кижини шийинч көргөш, дүргөн эм-нелге чыгырарын шийтирлээн. Ил-чазал-даа калдыр-кыскадиг орун-биле аарып кижини айттып ап чо-рутуп аргажок болган. Анык оол Г-даа бодамайын, колхозчуу са-га олутуп алган, боду экинч чы-роаш, эмнелге чедирип кээп, азы-рынч актирпир эмнөө. Ол дугайын-да Бай-Тайга районунч Кара-Хөл сумуунда бижики С. Иргит «Эчи-чи Хемер-оол» деп эгелгич чагаалы-га бижеэн.

Тес-Хем районунч Ленин аттыг колхозунда фельдшер Нина Караму-нованың чоңга эмтэп, эмнел, ажы-лынга ак-сеткилдин, илангы бо-жана херекелер кижигерге чептүгү сүмүн калып, чаш урууларынч кан-чаар ажаарынч дугайында билин-тир белектеринч кымын турарынч дугайынч ол-ла колхозтан С. Согла-н редакцияга дыйнаган. Фельд-шер Карамунова чүгө ойнашкан ажылынга эки ажылдан турар эвес, харын база суурга херекелеринч чы-гуулуңинч кижиги-нериң хуузаларынч кымыскай күсседир турар.

Бижики Б. Чигжит редакцияга чоруткан «Чонун калы» дээш деп чагаалыга Төмү районунч «Совет Тыва» колхозта эки А. Г. Сенте-ковтунч ажылында чедиринчирин, оон Азас көдө Советтинч депута-дынга, комсомол организационунч

эмнелге ажилдакчызы болуру— харысалгалыг херек

секретарынч болуулу, чонунда хүндүткенин чаалап алганын оя-жон. Боттарынч ойнашкан ажы-лынч ак-сеткилчиг күсседир турар үстүндө ады үнгөн тускай эрсе-нилер ышкан эштерин редакцияга чагаа чоруткан чамдык авторлар үргүчү олжип турар.

Ил-чазал-даа чамдык районнарда эмнелге пунктуларынча тускай эрсе-нилер дөккөн ажылы-херекти күсседиринче бодуунч долу күжүгү эрсе-ни турар дөзүнчү номчулу-лар база илеридип турар.

Чаа-Хөл районунч анын аттыг көдө ажыл-агый артелинде эмнел-ге фельдшер А. Гусов эмнелге ажылдакчы деп хүндүлүг адын үнелгени, мыйа черлерге аарып боугуа чалаага бенин барас, колхоз суурунч илангы чалаарга шамактыг айт өкөлгөс болза бар-бас, аргалап турар дөзүнчү ол-ла колхозтан бижики Б. Монгуш би-жеэн.

Барын-Хемчик районунч «Бар-лык» совхозунда эш Н. Тынтык-Нара эмнелге салбырынч ажы-дакчысы Кривоносов ажылынга хуузалга чогуу, онч эмнелге пунктуунч чогуур өй-шандаа ажит-лас, чалаага барас, аарып кижигерге каржы чорутуп шүгүмүлөп бижеэн.

«Белир-Безиг суурга эмнелге ажилдакчысы В. Мулина келге-ле үш чыл ашты. Ил-чазал-даа эш Мулина ажылынга улам мергес-киринч орунга аана харысалга чок бооп, эмнелге черин боду ту-ралаанда ажылып турар. Эмнелге салбырында он аймаа чок—деп, эш О. Намчылан Улу-Хем райо-нун Белир-Безиг суурдан бижип турар.

Устүндө ады үнгөн эмнелге чер-леринде чептестеринч чалааларынч чамаарышкан көдө Советтер чогуур чамчегеринч амыр ужураут.

О. ЛЕК.

Библиотекаларга чаа номнарны бээр

Барын-Хемчик районунч кол-хозтарынча чеди кезек черде көдө библиотекарлар ажылап турар. Ол библиотекарларынч чаа номнар-биле хандылар айтырып чептес тургу-туган. Онч уламынч библиотека ажылдакчылары номчулугуа ор-туунга чаа номнар дугайында кандыг-даа суртаал ажылынч чо-руулар аргажок аларган. Чижээ, белектен ном үндүрү чери көдө ажыл-агыйнч ажылы-инчелеринче дула кылдыр «Тываынч саанчы-нынч библиотеканын» болган еске-даа ол темага хамаарышкан ном-чугаштарынч үндүргөн болгай, а оларын көдө библиотеканынч чангызынч-даа тызыр берге. Ол ышкан тыва чогаалчыларынч сөөлүгү үдөгүн чаа номнарын: О. Саган-оолдун «Чагааларын», С. Бүрбүтүн «Чуртталганынч аал-ганын», С. Төмөнч «Араттын сөзүн»

көртүп турар кижиги-нер мен, кел-варынынча чаа-чаа киноларынч хүн-бүрү түп турарынч созуна-ларынч үргүчү номчу турар бис. Илангы А. Адеенковч «Тыска хемде» деп тыва дыйла огулу-рунча доп-жогуунч номчаан болган ону кино кылдыр үндүргенинч дыйа сонугулап, көөрүнч күрөдиге. Ил-чазал-даа ол кинону Танды райо-нун «Элегес» совхозтун Катя фе-рманынч ажылынаар амылаа чедир көрбөө. Ол дугайында кино-механик эш Паскеттөгө мыйа-дыр: «Чорудуп берген киноларынч

көртүп турар кижиги-нер мен, кел-варынынча чаа-чаа киноларынч хүн-бүрү түп турарынч созуна-ларынч үргүчү номчу турар бис. Илангы А. Адеенковч «Тыска хемде» деп тыва дыйла огулу-рунча доп-жогуунч номчаан болган ону кино кылдыр үндүргенинч дыйа сонугулап, көөрүнч күрөдиге. Ил-чазал-даа ол кинону Танды райо-нун «Элегес» совхозтун Катя фе-рманынч ажылынаар амылаа чедир көрбөө. Ол дугайында кино-механик эш Паскеттөгө мыйа-дыр: «Чорудуп берген киноларынч

көртүп турар кижиги-нер мен, кел-варынынча чаа-чаа киноларынч хүн-бүрү түп турарынч созуна-ларынч үргүчү номчу турар бис. Илангы А. Адеенковч «Тыска хемде» деп тыва дыйла огулу-рунча доп-жогуунч номчаан болган ону кино кылдыр үндүргенинч дыйа сонугулап, көөрүнч күрөдиге. Ил-чазал-даа ол кинону Танды райо-нун «Элегес» совхозтун Катя фе-рманынч ажылынаар амылаа чедир көрбөө. Ол дугайында кино-механик эш Паскеттөгө мыйа-дыр: «Чорудуп берген киноларынч

көртүп турар кижиги-нер мен, кел-варынынча чаа-чаа киноларынч хүн-бүрү түп турарынч созуна-ларынч үргүчү номчу турар бис. Илангы А. Адеенковч «Тыска хемде» деп тыва дыйла огулу-рунча доп-жогуунч номчаан болган ону кино кылдыр үндүргенинч дыйа сонугулап, көөрүнч күрөдиге. Ил-чазал-даа ол кинону Танды райо-нун «Элегес» совхозтун Катя фе-рманынч ажылынаар амылаа чедир көрбөө. Ол дугайында кино-механик эш Паскеттөгө мыйа-дыр: «Чорудуп берген киноларынч

көртүп турар кижиги-нер мен, кел-варынынча чаа-чаа киноларынч хүн-бүрү түп турарынч созуна-ларынч үргүчү номчу турар бис. Илангы А. Адеенковч «Тыска хемде» деп тыва дыйла огулу-рунча доп-жогуунч номчаан болган ону кино кылдыр үндүргенинч дыйа сонугулап, көөрүнч күрөдиге. Ил-чазал-даа ол кинону Танды райо-нун «Элегес» совхозтун Катя фе-рманынч ажылынаар амылаа чедир көрбөө. Ол дугайында кино-механик эш Паскеттөгө мыйа-дыр: «Чорудуп берген киноларынч

көртүп турар кижиги-нер мен, кел-варынынча чаа-чаа киноларынч хүн-бүрү түп турарынч созуна-ларынч үргүчү номчу турар бис. Илангы А. Адеенковч «Тыска хемде» деп тыва дыйла огулу-рунча доп-жогуунч номчаан болган ону кино кылдыр үндүргенинч дыйа сонугулап, көөрүнч күрөдиге. Ил-чазал-даа ол кинону Танды райо-нун «Элегес» совхозтун Катя фе-рманынч ажылынаар амылаа чедир көрбөө. Ол дугайында кино-механик эш Паскеттөгө мыйа-дыр: «Чорудуп берген киноларынч

көртүп турар кижиги-нер мен, кел-варынынча чаа-чаа киноларынч хүн-бүрү түп турарынч созуна-ларынч үргүчү номчу турар бис. Илангы А. Адеенковч «Тыска хемде» деп тыва дыйла огулу-рунча доп-жогуунч номчаан болган ону кино кылдыр үндүргенинч дыйа сонугулап, көөрүнч күрөдиге. Ил-чазал-даа ол кинону Танды райо-нун «Элегес» совхозтун Катя фе-рманынч ажылынаар амылаа чедир көрбөө. Ол дугайында кино-механик эш Паскеттөгө мыйа-дыр: «Чорудуп берген киноларынч

көртүп турар кижиги-нер мен, кел-варынынча чаа-чаа киноларынч хүн-бүрү түп турарынч созуна-ларынч үргүчү номчу турар бис. Илангы А. А

СОЦИАЛИСТИК ЧУРТТАРДА

Кыдатта демир орук тудушкуну

ПЕКИН. (СЭТА). Бо чылын Кыдатта 7 муң ажыг километр демир орук шугуун салыр. Бо болза 1958 чылдазынан үштен хей каттап узун болуп турар.

Кыдаттың демир орукунун посалар эрттирер аргазын улам улгатырар төлөдө 20 шугуунга ийги оруктарын кыжа салыр болгаш эң узуг 30 ажыг демир орук станцияларын тудуп турган. Чөбүлүшүнүн эң узуг хемчиринин бирөөн—Яньцзын, Хуанхэ, Чжунань, Ганьцзын хемчирини кижилер демир орук көчүрүлгөрүн тудуушкуну ажаларынын хемчирини улам калыбын турар.

Ланьчжоу-Синьцзинь, Ланьчжоу-Пинтай, Сычуань-Юньнань, Сычуань-Гуйчжоу болгаш эске-даа демир оруктарын дургузунга ажалдарын тургузучулары-биле кады бо чылын.

Польшаның энергетиктиг ажал-агынын хөгжүлдөзү

ВАРШАВА. (СЭТА). Узучу Польшаның энергетиктиг ажал-агым чыа-чаа энергетиктиг тудуушкуну ажалдаа кирип турары-биле соокал чокка хөгжүп турар. Эрткен чылын чуртка электри энергиясын бүдүрүп үндүрүп 24 миллиард киловатт-шак, азы 1937 чылга деңгээрге оон 6 чуртук каттап хей болган, а чурттагыч чонун киж санымга электри энергиясын херектээри ол-ла үеңи дургузундаа барып 8 каттап улгатакан.

Белор чеди чылда энергетиканың хөгжүлдөзүнө күрөндөн дык хей хөрөңгилни тускайлап турар. 1965 чылда Польшага 43,5—45 миллиард киловатт-шак электри энергиясын бүдүрүп үндүрүп баш ууру көрүп турар.

Польша Узус Республикага бус күжү-биле ажалдар электри станциялары-биле кады чурттуң сүт

Чехословакияда кадык камгалалынын хөгжүлдөзү

ПРАГА. (СЭТА). Март 25-те Прага кадык камгалалынын ажал-агынын хөгжүлдөзүнө профсоюздарың IV съездин болуунга ажалын дооскан. Съездин кирип жинчирер республикада кадык камгалалынын хөгжүлдөзүнүн сөзүгү чылдарда дык өскөнүн, ажалын чонун кадыктын дугайында социалисттик күрөңгүнү улуг сагын салымшыктын демдегелөөн. Чижээ, бо чылын кадык камгалалына тускайлап хөрөңгү 1950 чылдазынан барып үш каттап хей болуп турар. Эңнеге орнунарынын саны 1957 чылга деңгээрге, оон ийи каттап көзүндө болгаш 95 муңдаа ажалып турар. Амгы үеде чөк киж санымга-ла өмкөөнүн 7,5 орнунары өзажып турар болгаш

МАР-ның көдөз ажал-агынын социалисттик чаартышкынар

УЛАН-БАТОР. (СЭТА). Моолдун 200 муң хей араг ажал-агылаары коллективтиг күш-ажылды орнууче киргенер. Ычаагалы МАР-ның XIII съездинин арат-тарың ажал-агынын кооперативтерин дугайында шийтири чедишканын күсөттигин деп МАР ТК-ның ийги секретары Дамба партия организацияларын болгаш күрөңгө алган чөдөрлерин партияны кыйгыры-биле көдөз ажал-агы каттыжымшыкынарына барып ажалдап чорутуп деп турар харымсалгалы ажалдар чылаары-биле партияны болгаш чазактың ухуручуларын ужура-жымшыкынарга чугаалаан.

Улан-Баторда тудуг ажалдары

УЛАН-БАТОР. (СЭТА). Моол Арат Республиканын баймысала Улан-Батор амгы үеде хайымшыкынын калбак тудуг шөлүңгө дөмөй апарган. Хоорайга бо хире калбарымшыкынын тудуг ажалдары кыжа-даа чорутуушкуну турган. Хоорайнын чүткө төп келектери эвес, харым-даа оон кыдылары улам чаагай-жымды чаартып турар. Оон кыдыларына ынды-ла үр эвесе улаан-баторжуларын колдуг кезин кидис өлгөрүнө чурттап турганар. Ам өлгөр улам-на ындылап бар чорутуу.

Чоокта чаа хоорайнын кол кудучузу—Стадин аттыг кудучузу чуртарынын ажалдары эгелден. Ол ышкаш Чойбалсан аттыг үлетпүр домбинаның бажына-рынын чаптылган девискээрине ажал база хайып турар. Комбинаттың дужунда ажалдарынын

Токиога болган чыскаал

ТОКИО. (СЭТА). Япон радио-уку дымчып турары болза, марттың 26-да күрөңгүн демир орукуну ажалдарынын бүтү-апон профсоюздары болгаш паровоз машинистеринин бүтү-апон профсоюздары ажал төдөвирин улгатырарын негеп, күрөңгүн демир орукуну кол эргелээ-нин бажынын баарына мас-салып чыскаалга кыганаар. Ол чыскаалга Токионун, Тиоин, Та-касакинин болгаш Митонун проф-

Француз ажылчы чоннуң демисели

ПАРИЖ. (СЭТА). Март 26-да күш-ажылды бүтү-нитти конфедерацияга (БФК), христиан ажал-чы чонун француз конфедерацияга (КАФ), «Форе унверсег» болгаш «Хамаарышпас профсоюздарын конфедерацияга» кир-жиш турар профсоюздарын органи-зацияларын эгелээшкенин ёзу-гаар Франциянын химия болгаш шыл кылдыр үлетпүрүнү бдүрүргө чөдөрлеринде ажалчы чоннуң матери-

алдыг байдалын экижидерин дугайында негелдени күсөдери дөм демиселин хүнү эрттирген. Химия үлетпүрүнү 300 муң хире ажалчынары ажал төдөвирин 15 хуу улгатырарын, күш-ажылды төдөвирин талазы-биле чер-девискээр айы-биле ыла-дымн узуткап, а ол ышкаш ажал-чы чонун эрге-ажыктарына хал-даан чазак хемчеглерин күш чок бодууларын негеп турарлар.

Мексиканың демир орукчуларынын ажал соксадышкыны

МЕХИКО. (СЭТА). «Ультимас нотисас» солунун меделеп турарың ёзуулар алмрга, март 25-те Мексиканың Мурнуу чүктүн, Ожук океанын болгаш мексикан демир оруктарынын 18 муң ажалчы-ларынын ажал соксадышкыны эгелден. Ол ышкаш март 26-та «Компания Териниль де Мера Брусе» компаниянын демир орукчуларынын ажал соксадышкыны база болган. «Мексиканың национал демир оруктарынын» компания-нын ажалчынары ол ажал сокса-дышкыны сагын-сеткил катти-жымшыкынын илердери-биле чар-тык шактын ажал соксадышкы-нын база чардаанар. Ол ажал соксадышкынары сентеге мастер-скаларын, склад бажына-ры-ның, 2.500 километр демир орук-

тун ажалына садыларын чөдөргөн. Ажал соксадышкынары ажал төдөвирин бөдөрлөп, профсоюз эргелерин сагынмын, ажалдан үндүрткен 88 демир орукчуларын каттап ажалга хулоон аларын негеп турарлар. Профсоюздарын төдө-лөкчидерин баштаар чөдөр-биле чугаалажымшыкынын кыды-даа түнөө бөрөөн. Чамгы солундарда «Мексиканың национал демир оруктарынын» компаниянын кол эргелээшкени Б. Мендестин демир орук ажалда-дышкыны кыйгырынын парлан. Ол ышкаш ажал соксадышкынарга «сагыла-чүрүмүн хемчеглерин» ажалдары-биле кыганаар турар. Мексиканың демир орукуну баш-таар чөдөр шөргө кезектери кэзи камтаап турушкан.

Ирак Республика Багдад керээзинден үнгөн

БАГДАД. (СЭТА). Марттың 24-зиден Ирактын үнөр дөң ший-түң кезекте Ирак Республика-нын премьер-министри генерал Аб-дель Керим Касем «Багдад керээ-зи» меделген.

Өлүрүчү чорук—Кенияда колонизаторларнын политиказы

ЛОНДОН. (СЭТА). Кениянын улустарын колонизаторларга ууру арааттангы ажалдажымша та-варжып турарлар. Чоокта чаа ындыг лагерлерин бирээзинге өлгөн 11 африканнар-нын өлгөн чылдагаанынын то-дарымшыкынын дугайында ме-делели парлан. Эрге-чагырагың бодыктап турганы-биле алырга,

«олар ижер сугуну хоранантан-дан өлгөннөр». Инчалза-даа «Ньюс критик» солунун корреспондент-тининг Моубаст болгаш «Таймс» корреспондентинин Найро-бадан дынааы болза, өлгөннөр-нин мага-боттарын шийчип көргөн өмчү оларын кам-хайыра чокка өт-теп турган чөдөрлерин өлгөткен. Ол өмчү оон ангы 23 африкан-нарын база шийчип көргөн, «олар-нын шийтүзүн полициянын киж эт-төр токтатары ышкаш бир-де чү-ве-биле кемдир өттегилден» деп чугаалаан. Эмчинин меделээш бол-за, хоругдатырарынын хөлбөзө-ни-биле өттеп-сокулап турганы тод-аргай-дыр. Оон өске база бир өмчү өлгөн негрлерин шийчип органи-нын шийчип көрүп турган, хоран-назымшыкынын кыды-даа ме-делели парлан. Эрге-чагырагың бодыктап турганы-биле алырга,

Каа-Хемин бажында эрте час. Фотоэюд.

СПОРТ

АЖЫЛДЫҢ ДЕНЕЛИН БЕДИДЕР

Чоокта чаа Бли-Хем районун спортчу нитилелдеринин бирги тур-гузучу конференциязы болуп өт-кен. Орта сөөгү чылда районга спорт ажалын дугайын чуга-лашкан. Күш-культура болгаш спорттун район комитетинин дар-ган эш Карманованың илеткел-не-даа, санал берген төлөдөр-даа кижидилгени ол чугула адырында улуг чөдөрлерин барын өлгөт-кен. Илеткелчи болгаш санал бер-генер комсомол райкомун, чамгы албан организация чөдөрлерин улу-туртуктарын аныктарын күш-культура кижидилгенине сагын салбайн турарыну бурду шалган.

Районда үш муң ажал комсомол-чуларын болгаш аныктарын чүгө-ле бир чүс хире спортчу маргал-дааларга кыргып турар. Күш-куль-тураның «Урожай» болгаш «Труд» деп эки-тура нитилелдеринин ху-рөңгөнде 950 кижигүнер бар.

Дэг экспедициянын чанында «Труд» эки-тура нитилелдиниң ку-дук коллективни эки ажал-даан. Оон даргазы эш Новиков даасан ажалына харымсалгалын көргүзүп, бооступ болгаш хол бө-бүтүн секцияларын организа-лаш болгаш оон өөредилгени доо-аал өртүп турар. Ол коллективке ха-ак-тың, граната ооттарынын маргал-даалары болуп, бут бөмбүтүн командазы база бар. Бүдүрүгө чө-риниң ууртукчузу эш Зайцев профсоюз организации-биле ка-ды аныктарын спорт ажалын экижидерин боттут дузаны көргү-зүп турар.

Оон-биле чөдөрлөтүп күш-куль-тура болгаш спорт райкомунуң дар-газы Карманова кудук коллектив-терге барбай, оларын кабинеттен ууртуп келген. Комсомол райком, оон секретары эш М. Молдоев рай-онда спорт ажалын ууртукчу ала-чайгаарлаашканын кирген. Район-да бар комсомолчуларын чүгө үш чүгү спорт нитилелдеринин киж-гүнери дөңгөн алаарга-ла четчи-р. Колхозтар суурларынга спорт ша-ларын тургузарына аныктар эге-лекчи чорутуу көргөсүн. Сталин-ну, сугта эштир чөриң, катокту ажалдар дугайында чугаа шагда-ла эгелден, инчалза-даа ол түнөө чок арткан.

Спорт ажалына чарыгдаа чо-гуур ажал-өргөңгүн төдөвиринде ёзуулар чарыгдайып турар. Шөңгү назымшыкынын ортузунга ГТО-нун 1-ги чөргөңгүн дужаа талазы-биле ажал багып тургустунган.

Спорт херекселерин салып алыр

дээр санааларын чамдык «Кызыл тараачын» (даргазы эш Астафьев), «Искра» (даргазы эш Дежнев) кол-хозтар херекке албайн турар. Рай-по баштаар чөри өрткен чылын район спортчуларынын херекел-не-де он харым оолдарга тааржыр хаактар сөөртүп экижери-биле-ле кымылаарлаттыган.

Боньки спортуче база хөпкөйжө күш-культура райкомун шуут сагын салбааны өлгөткен.

Койферентия 20 киж санавыг спортчу нитилелдерин болгаш органи-зациянын Эпелелин сонгаан. Эпелелин бирги организа-ция кыргыны 7 киж санавыг пре-зидиум сонгуттурган. Эпелелин дар-газына Карманова сонгукан.

М. КАЛИНИН.

Сүт-Хал районун күш-культу-жарынын бирги тургузучу кон-ференциязы болуп өткен. Орта рай-онун күш-культура комитетинин даргазы Илам-Сарынның илеткел-ни-даан. Эрткен үеңиң иштинде районун күш-культурачыларын Гоголь, Ламаш-оол, Куштааран, көгө Семсе-оол ышкаш мергелжип спортменнерин өртүп келгени дем-дегелтиген.

Оон-биле кады районда стадион-нар тудуу чоруйаң, эки-тура спорт нитилелдери ажалдааң, спортка хереклеттерин дерит-херекселерин чөдөрлөп турарын төлөдөр шы-гың шүтүкчүлүн.

Конференцияга моон соңгаар

Ч. ИРГИТ.

Бөгүн, дыштаныр хүнде

Силерин Октябрь куудучузуна хүндүкүнүн 11 шакта болур чакны ном баазарыңче чалап тур бис.

№ 1 магазинге чакны хейтиг болгаш пос-таавының дөдөгел-зи болгаш сөөдү чаа хөвир майың ёзуулар хөп быжарын сүм-дөзүн организа-лаар.

Ном садымың болгаш Пушкин аттыг библиотекага садып алымчылар болгаш номчуучулар-биле Тываның чогаалчылары бе-седалажыр.

Ленин куудучузуна хүндүкүнүн 12 шактан эгелээш кезе-ге чөдөр танцы болур. Орта радиода болгаш үрөк хөгжүм ойнаар. Нөмзө сад асында шөңгө киночурттар көргүзөр.

СЭП хоорому.

Хоорукускому.

Д Ы Н Н А Д Ы Г

Марксизм-ленинниң теорияны 1959 чылдын март 30-де болур. Лекцияны эш Е. Н. Сарипов мо-чуур.

Эгелээри кезектеңиң 7 шакта. Кирери хостуг.

Редактор Н. С. ШОЙГУ.

Булчуушкун болгаш снир шөйлүүшкүнү

Бо кемдөшкүннөр кургузайында-ла эң чөк шимчөөшкүндөн болунар. Кижилер чамдыкта спорт мергелжидери кылып, үлетпүргө, көдөз ажал-агыга ажалдап турган азы куудучуга чораш-даа мага-болуңуң кайы-бир кезең бул-чудуру, снирин шөйлүдүрүп алган болур. Снир шөйлүр чөүк снирин ужуңга болгаш чүстөр быжылдааларына болунар.

Булчаан чөргө чымак тжаныр: көш болгаш анаа тудушкан нервилерин адыралчак уштары, көш алааның чагыг кеткыжаштары болгаш хей саным чинге дамылар ургалжыр. Частын үргелген дамылардан хан сымст төктүрүлчү болгаш чөк болгаш оон ханымы ыжа боор. Ол ханымы суук кезе 2—3 хонгаш, улуг хан өзөөнө снирин кирер, а оон дөңгө кезе көш алаанга арттар. Ол ханымы садылары-биле булчаан чөрин көш өңү баштайгы 2—3 хо-нукта көгөрер, оон соонда кымы, сары-ногаан өңүгү апаар болгаш чоорту анаа өңүгө каттап кирер.

Снир шөйлүүшкүнү чүстүң хемчөөшкүн ажал турар эң чөк шимчөөшкүндөн болунар. Чижээ, буттун маймын шөйлүр калдырларда маймыл чүстүң даштын талкы быжылгал снирлери шөйлүр, а маймыл талкы калдырларда шийтин талкы быжылгал снирлери шөйлүр.

Булчун азы снир шөйлүгөн чөдөр хараан-на дымгы азыр эгелээр, ол чөүк көш алында төктүлгөн ханымы болгаш эске-даа суук чүтүлдү бажымшыкындан болунар. Нервилер уштары-нын ажалы база эскерип. Качыдаан киж кемдөн булч бажым, колдары-биле аар чүе көдүрүп ындаас апаар. Бо кемдөшкүннөрдөн кижини органигмн нитил-биле кошкап бо-лур: моорлар, шагырлар, бажы азыр турар

апаар. Хей хан төктүр, дымгы булчуушкун болганда кижиниң өңүң ишир, температуразы 38 градус чөдө боор.

Булчуушкуну болгаш снир шөйлүүшкүнү бөдүрбөс төлөдө, үлетпүр болгаш көдөз ажал-агы бдүрүлгелериниң техниканын аймыл чөк болурунун чүрүмүн сагын, тротуарларын болгаш көчүрүлгелерин дөңгө, чүрүмүгү тургузар болгаш спорт мергелжидерин шын организа-лаар чугула.

Мага-болуңуң кайы-бир кезең булчуткан азы снирин шөйлүдүргөн кижиге баштайгы дузалач-кы болза ук кемдөн чөри шарыры, аар кем-дөшкүнгө тааржыр кыжылаан кижиниң мага-болуң шимчөтпей, ону бажыныга азы өмкө-гө чөдөрлөткө дузалажыр болур. Качыдаан кижини бажыныга экеп чыттыргаш, оон бу-чаан азы снир шөйлүгөн чөриниң кырын до-доруан соок сүт-биле азы дөш-биле дагаар (сугну демир-хууң азы таа иштинге куткаш-даа салып болур). Соок чүтү аарымшыкынын нама-дыр, үргелген дамылардан хан төктүшкүнүң өвөжөдир. Илдың өмкөөшкүнн баштайгы хо-нух дургузунда чоруйары чугула. Кемдөн чө-рин кырында бажымшыкынын шарыгын кыгаш, ону 2 шак өрттерге-ле, солуп турар херек.

Кемдөн бутту азы холду баштайгы хүннөрдө бөик кылдыр салып турга эки. Ол чөдөр дым-ды-биле аараанда 0,3—0,5 грамм чөдөр аналгы азы пирамидон деп өмкөрүп хүнде 3 каттап хереклээр. Снир шөйлүгөн, булчуушкун болган бүтү-ле таарылгаларда кезер өмкөңиң сүмөшп алыры чугула.

Тыва областың Санитар-чырылышын бажымы.

ОБЛАСТЫҢ КИНОЭКРАННАРЫНДА

деп кинону көртүр.

РЕДАКЦИЈНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Шетинин куудучузу, бажы №3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторун 3—62, редакторун ораакчыларын, партияны амырал кидириини 3—88, харымсалгалы секретарынын, култура болгаш ажалдар кидириини 4—98, шийтиң информация пронагада, үлетпүр болгаш транспорт, көдөз ажал-агы кидириини 3—68, чага кидирииниң база бухгалтерияны 3—65.